

کارکردهای دانشگاه در ارتقای امنیت جامعه‌ای جمهوری اسلامی ایران

علیرضا تنهایی^۱

حمیدرضا آراسته^۲

قادر نصری^۳

حسن محبوب عشرت‌آبادی^۴

DOR: 20.1001.1.17358671.1399.19.70.3.4

چکیده

دانشگاه در ایران به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین و اثرگذارترین نهادهای اجتماعی از طریق فراهم کردن مکانی برای ورود عموم افراد با علایق، گرایش‌ها، قومیت‌ها و فرهنگ‌های مختلف تبدیل به بهترین فضا برای ارتقای تربیت جامعه‌ای شده و با ایفای کارکردهایی همانند پرورش انسان‌های حساس، مسئولیت‌پذیر، متخصص، متعهد و ... می‌تواند نقش مؤثری در ارتقای امنیت جامعه‌ای کشور ایفاء نماید. پژوهش حاضر کاربردی و به روش ترکیبی اکتشافی و با هدف شناسایی کارکردهای دانشگاه در ارتقای امنیت جامعه‌ای جمهوری اسلامی ایران انجام شده است. ابتدا در بخش کیفی صاحب‌نظران و خبرگان حوزه پژوهش مورد مصاحبه قرار گرفتند. نتایج تحلیل محتوا و کدگذاری مصاحبه‌ها ۹۱ نشانگر را شناسایی نمود. نشانگرها در غالب ۱۰ بعد تربیت شهروند مسئولیت‌پذیر، هنجارگذاری معقول و میسر، فرهنگی (زندگی به درک حکم و اقتناع)، تدارک جامعه این، نوخواهی و ابداع، مشارکت‌خواهی، اقتصادی (ارائه فهم مقصود از تلاش اقتصادی)، تربیت اخلاقی جامعه، تفکر انتقادی و آگاهی‌بخشی طبقه‌بندی شدند. در بخش کمی بر اساس ابعاد و نشانگرهای شناسایی شده پرسشنامه کارکردهای دانشگاه در ارتقای امنیت جامعه‌ای جمهوری اسلامی ایران طراحی و در بین ۱۷۰ نفر از متخصصین و صاحب‌نظران حوزه تحقیق توزیع گردید. داده‌های این بخش با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی تحلیل شد. نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان می‌دهد که الگوی کارکردهای دانشگاه در ارتقای امنیت جامعه‌ای برآزش خوبی با داده‌ها دارد. این پژوهش به نقش کارکردهای دانشگاه در ارتقای امنیت جامعه‌ای در ابعاد اشاره‌شده تأکید می‌کند.

کلیدواژه: امنیت، امنیت جامعه‌ای، دانشگاه، کارکرد، جمهوری اسلامی ایران

Atanhayee@yahoo.com

Araسته@KHU.ac.ir

nasristar@gmail.com

hassanmahjub@alumni.ut.ac.ir

۱. استادیار گروه علوم پایه دانشکده علوم و فنون فارابی (نویسنده مسئول)

۲. استادیار مدیریت آموزشی دانشکده مدیریت دانشگاه خوارزمی

۳. دانشیار اندیشه سیاسی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه خوارزمی

۴. استادیار مدیریت دانشگاه علوم و فنون هوایی شهید ستاری

جستار گشایی

امنیت جامعه‌ای^۱ به معنای تدارک رضایت و امنیت خاطر افراد و گروه‌های اجتماعی نسبت به سلامت و بقای جسمانی و روانی، احترام و منزلت هویتی، آزادی بیان و توانایی خود ابرازی در چارچوب قانون و احساس رضایت و خوشبختی، آرامش و فقدان دهره در زندگی است. به عبارت دیگر امنیت جامعه‌ای برآیند مشارکت و تعامل همگانی کنشگران اجتماعی است که با میزان احساس مسئولیت و مشارکت اجتماعی (جامعه‌ای) ارتباطی مستقیم دارد (نویدینا، ۱۳۸۵: ۶۳). امنیت جامعه‌ای اگر برخاسته از قوه قهریه باشد ناپایدار است. به نظر دورکیم، امنیت جامعه‌ای که با تهدید و ارباب و خشونت زیاد در یک جامعه به دست می‌آید، تنها مادامی در جامعه و گروه‌های اجتماعی باقی خواهد ماند که همین ابزارها ناظر بر اجرای ابعاد مختلف امنیت جامعه‌ای آن جامعه باشند. اما چنانچه مردم به مدد آموزش‌های درونی، مدارس، شبکه‌های تولید دانش و دانشگاه‌ها آن را پذیرفته باشند، در این صورت پایدار و ماندگار خواهد ماند (آقابخشی و افشاری راد: ۱۳۷۹: ۵۵). بنابراین امنیت جامعه‌ای چون مستلزم پابندی افراد به قانون، احترام به حقوق یکدیگر، برخورداری از احساس مسئولیت، تعلق و همبستگی است و دانشگاه به واسطه نقش مستقیم و غیرمستقیم در آموزش و پرورش افراد می‌تواند احساس مسئولیت، تعلق و همبستگی، وحدت و همکاری را پروراند یا بی‌تفاوتی، عدم تعلق، بیگانگی و حتی تعارض به بار آورد (قدیمی، ۱۳۸۳) باید ریشه در تعلیم و تربیت داشته باشد تا مخالفت با آن معنایی نداشته باشد. چون مقوله امنیت جامعه‌ای بیشتر از آنکه به ابزارهای امنیتی و چگونگی حفظ یا حراست از آن مربوط باشد، با نهادهای آموزش و تربیتی در ارتباط است.

رویه غالب و مشاهدات متواتر گویای این هستند که معمولاً نهاد دانشگاه، نهاد مدرنیت و کانون تولید آگاهی، ثروت، قدرت و امنیت است. به خاطر این هدف مهم، دولت‌ها معمولاً دانشگاه را در یکی از بهترین نقاط شهرهای بزرگ برپا می‌کنند. ساکنان این نهاد مهم و مؤثر، بهترین جوانانی هستند که معمولاً از طریق آزمون‌ها و گزینش‌های سخت روانه دانشگاه می‌شوند و بازم بهترین ساعات و روزهای عمر خود را در دانشگاه سپری می‌کنند. همه این تلاش‌ها و هزینه‌ها برای آن است که دغدغه‌های اساسی ملی از رهگذر دانشگاه و دانشگاهیان حل و فصل شوند. با این وصف اکنون، مسئله این است که ساختاری به عظمت دانشگاه، کارکرد امنیت‌سازی و امنیت‌یابی را نمی‌تواند با هزینه مناسب و بهنگام انجام دهد. در مواردی مهم، دانشگاه نه تنها به تثبیت امنیت پایدار کمکی نمی‌رساند بلکه کارکردی ضد امنیتی نیز صادر می‌کند. مقصود از کارکرد ثبات‌بخش دانشگاه، امنیت جامعه‌ای است. یعنی دانشگاه می‌تواند و باید نظامی پایدار را ترویج و تولید کند که نیازی به اقدامات قاهرانه دولت نباشد. اصلی‌ترین کارکرد دانشگاه در حوزه امنیت ملی پایدار، عبارت است از مسئولیت‌پذیری شهروندی یا زیست توأم

1. "Societal security"

با مشارکت انتقادی و احتراز از بی‌تفاوتی در تدارک بنیان‌های اجتماعی امنیت؛ از این‌رو پژوهش پیش‌رو می‌کوشد بدین مسئله برسد که ظرفیت دانشگاه از حیث تدارک ارکان جامعه‌ای امنیت ملی پایدار کدامند و شیوه‌های اعمال یا عملیات‌سازی آن‌ها کدامند؟ آیا می‌توان الگویی تدارک دید که بتواند ساختار امنیت آفرین و کارکرد امنیت جامعه بنیاد را فراهم آورد؟

بنابراین تمام دغدغه پژوهش حاضر این است: با فرض این که دولت نمی‌تواند، نمی‌خواهد و یا نمی‌داند که چگونه "امنیت جامعه‌ای پایدار" را تأمین کند، جامعه چگونه می‌تواند افراد و ارزش‌های جامعه را صیانت کند؟ به سخن دیگر، آیا می‌توان از امنیت و آرامشی سخن گفت که کارگزار آن نه دولت که جامعه باشند؟ نگاهی به روند امور در کشورهای امن و باثبات نشان می‌دهد که بیش فعالی دولت، پرهزینه بوده است (مانند عراق در دوران صدام یا لیبی در عصر معمر قذافی)، اما ضعف و درماندگی دولت نیز، ساختارهای ملی و سرمایه‌ها را به تباهی کشانده است. در چنین شرایطی، تنظیم نقش و سهم جامعه - دولت در تدارک امنیت جامعه بسیار مهم و اساسی به نظر می‌رسد. غالب تحقیقات در منطقه غرب آسیا، بارها را به دوش دولت نهاده و نتیجه آن فرسودگی دولت و مسئولیت‌گریزی جامعه بوده است. بنابراین مقاله حاضر می‌کوشد به شیوه‌ای علمی و استوار بر تحقیقات سنجیده و قابل آزمون به توضیح مسئولیت جامعه (یا تمرکز بر نهاد دانشگاه) در تأمین امنیت جامعه بپردازد.

با توجه به تأثیر قابل توجه دانشگاه‌ها در تربیت سیاسی، فرهنگی و اجتماعی آینده‌سازان جامعه، تقویت هویت ملی و شکل‌دهی به هویت، فرهنگ، مسئولیت‌پذیری شهروندی، اعتمادسازی، مشارکت‌پذیری و سایر تحولات فرهنگی و اجتماعی و ربط وثیق آن‌ها با موضوع امنیت جامعه‌ای کشور، تبیین این نقش و کارکرد و بهره‌گیری از ظرفیت‌های دانشگاه‌ها در حد شایسته‌ای مورد توجه قرار نگرفته و تا حد زیادی مغفول مانده است. از این‌رو محققین درصددند تا با پرداختن به این حوزه مهم، حوزه‌های کارکردی دانشگاه‌ها را در ارتقای امنیت اجتماعی جمهوری اسلامی ایران در چارچوب علمی و مبتنی بر شرایط حاکم بر محیط کشور مورد کنکاش و بررسی قرار دهند که و درواقع به این سؤال پاسخ دهند که کارکردهای دانشگاه در ارتقای امنیت جامعه‌ای جمهوری اسلامی ایران در ابعاد مختلف کدامند؟ تا بتوانند کارکردهای دانشگاه‌ها را در ارتقای امنیت جامعه‌ای جمهوری اسلامی ایران را به‌صورت شفاف، تبیین و قابلیت ایفای نقش پایدار و اثربخش آن‌ها را تقویت تا با ایجاد شبکه‌ای از تعاملات مثبت با نسل در حال آموزش و تقویت هنجارهای گروهی و اعتماد اجتماعی و گسترش روابط و اعتماد بین افراد در جامعه و ارتقای رشد شخصیت و شکوفایی فطرت انسانی جامعه در راستای پیشرفت و توسعه ملی و افزایش خودآگاهی انسان‌ها نسبت به خود و فراهم نمودن شرایط ارزیابی بهتر فرآیندهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و ایدئولوژیکی جامعه گام مهمی در جهت تحقق و پایداری امنیت جامعه‌ای بردارند. شایان‌ذکر است تاکنون پژوهش مستقیمی پیرامون موضوع تحقیق انجام نشده است؛ ولی بررسی پیشینه

پژوهش حاکی از این است که دانشگاه نهادی اجتماعی است و از طریق تعامل با نهادهای دیگر در یک هم‌بافت اجتماعی و به‌صورت تاریخی ساخته می‌شود (فراسخو و اصغرزاده، ۱۳۹۷) در جوامع پیشرفته امروزی اهداف کارکردی دانشگاه به دیوارهای کلاس درس و مرزهای معمول آموزش و پژوهش محدود نمی‌شود و عرصه مسئولیت اجتماعی آن به حوزه‌های متنوعی از فضای اجتماعات ملی و بین‌المللی گسترش می‌یابد مشارکت دانشگاه در ترویج فضیلت‌های شهروندی و صلح و رفاه و توسعه در پرتو آزاداندیشی و نقادی و نظارت عمومی ازجمله ارزش‌هایی است که در پرتو مسئولیت اجتماعی دانشگاه به رشد و رهایی و تعالی معنوی و مادی جامعه منجر گردد و این نهاد اجتماعی به باری کارکردهای خود سهمی مؤثر در توانش‌ها و تحولات اجتماعی و سیاسی جامعه بر عهده دارد و پایگاهی ارزنده برای آگاهی بخشی هدایت عمومی و نقد و نظارت بر سیاست‌های حاکم و روندهای اثرگذار بر سرنوشت جمعی ملت‌ها و دولت برشمرده می‌شود (درک کی بوک و دیگران، ۱۳۹۷) دانشگاه باید به تقویت و تعمیق و توسعه ارزش‌های دموکراسی لیبرال هم در دانشگاه و هم در جامعه کمک کند و به سرنوشت و بهبود اجتماع محلی که در آن زیست می‌کنند متعهد باشد و بتواند فرهنگ ارزش‌های شهروندی و خدمت به اجتماع محلی و ملی را فراگیرند (نجاتی حسینی، ۱۳۹۶). و جامعه‌ای که حفظ خود را در گرو حفظ دانشگاه و ارتقای آن به یک «جامعه دانشگاهی» نمی‌یابد و تمایلی به برقراری ارتباطی دوسویه با جامعه دانشگاهی ندارد. طبعاً امکان انتقال دغدغه‌ها و خواسته‌های خود به جامعه دانشگاهی و همچنین بهره‌گیری از خدمات فرهنگی و اجتماعی، اخلاقی، دینی، فنی و... آن را از بین برده، بیش از دانشگاه خود را نابود کرده است. (ماحوزی، ۱۳۹۶) ضمن این که سرمایه‌گذاری در آموزش عالی منجر به توانایی و افزایش مهارت‌های دانشجویان به‌عنوان سرمایه ملی می‌شود که در تدوین و شکل‌گیری امنیت ملی نمود پیدا می‌کند (پی‌سوره و سارمانلو، ۱۳۹۵) دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی امروزه به‌عنوان عامل اساسی در پیشرفت علمی و توسعه اجتماعی کشور محسوب می‌شوند (سروگل پور، ۱۳۹۵) و یکی از مهم‌ترین بنیان‌های اقتدار ملی و امنیت ملی‌اند، لذا در این راستا بایستی از تمام ظرفیت‌های علمی و پژوهشی دانشگاه‌ها استفاده شود. اقتدار ملی و امنیت ملی صرفاً با ابعاد شعاری، نمادین و تبلیغاتی حاصل نمی‌شود، بلکه نیازمند بسترسازی جدی سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، علمی و انگیزشی و برداشتن گام‌های جدی و مستمر برای توسعه دانش و دانشگاه‌هاست (سردارنیا، ۱۳۹۶) دانشگاه باید مشارکت فعال در فرایندهای دموکراتیک را توسعه دهد تا شهروندان و نهادهای محلی، ملی و جهانی توسعه یابند و به تحول اجتماعی، ایجاد اعتماد، عدالت انتقالی و آشتی کمک کنند (علی‌پور، ۱۳۹۷) نقش اصلی دانشگاه‌ها آموزش مؤثر دانشجویان برای تبدیل شدن به شهروندانی خلاق، دموکراتیک و سازنده برای یک اجتماع دموکراتیک است (هارکاوی^۱) و دانشگاه‌ها باید پاسخگوی نیازهای عمیق جامعه

بوده و مرکز تفکر و محل حفظ دموکراسی و ایجاد اتحادی باشند که برای موفقیت جامعه ضروری است (اتزکوویتز^۱، ۲۰۰۰) ضمن اینکه در عصر جدید دانشگاه‌ها به‌عنوان محیطی جدید، فرصت‌هایی در راستای ایجاد حس عمیق از یک جامعه مشترک فراهم می‌کنند (چاترتون^۲، ۲۰۰۰). بررسی پیشینه پژوهش بیانگر این به این مطلب است که در تحقیقات ذکرشده به اهمیت دانشگاه در توسعه ارزش‌های دموکراسی و لزوم مشارکت فعال آن احیای در روندهای دموکراتیک در جوامع اشاره شده ولی به کارکردهایی که دانشگاه‌ها می‌توانند در تدارک امنیت جامعه‌ای در ایران داشته باشند اشاره‌ای نشده است. در باب اهمیت پژوهش باید اذعان داشت که این تحقیق می‌تواند با تبیین شفاف کارکردهای دانشگاه‌ها به‌عنوان یکی از عناصر اصلی جامعه‌پذیری افراد، از طریق آموزش مهارت‌های ضروری، ارزش‌ها و اعتقادات اساسی جامعه و فنون ارتباط‌گیری با دیگران، راه‌های زندگی کردن در جامعه را به فرد آموخته، به او شخصیت داده و ظرفیت‌های او را در جهت انجام وظایف فردی به‌عنوان عضوی از جامعه، توسعه داده و بتواند به ایفای نقش پایدار و اثربخش دانشگاه‌ها در ارتقای امنیت جامعه‌ای کمک نماید.

در بنابراین با توجه به اهمیت کارکردهای دانشگاه در ارتقای امنیت جامعه‌ای جمهوری اسلامی ایران، محققین برآنند که در این پژوهش به این سؤالات پاسخ دهند که:

۱- کارکردهای دانشگاه در امنیت جامعه‌ای جمهوری اسلامی ایران کدامند؟ و به چه ابعادی تقسیم می‌شوند؟

۲- آیا الگوی کارکردهای دانشگاه در امنیت جامعه‌ای برازش مناسبی با داده‌ها دارد؟

مفاهیم و مبانی نظری تحقیق:

امنیت جامعه‌ای و دانشگاه

هرچند امنیت جامعه‌ای ربط وثیقی با امنیت ملی و امنیت فردی دارد، لیکن مرجع امنیت ملی، دولت (در مقابل جامعه) است و مرجع امنیت فردی (در مقابل جمعی)، افراد یا انسان‌ها هستند، اما مرجع یا موضوع امنیت جامعه‌ای، جامعه است که در قالب گروه متبلور می‌شود گروه‌های اجتماعی، مرجع امنیت جامعه‌ای هستند (نصری، ۱۳۹۰: ۱۹). با توجه به اینکه در امنیت جامعه‌ای، جامعه نقش اساسی در تولید امنیت دارد، دانشگاه، دانش و پژوهش‌ها از اهمیت و نقش بنیادین و روزافزونی برخوردارند. از دید یونسکو، دانش و آموزش عالی می‌تواند مبنای جدی برای توانمندسازی ذهنی، مهارتی، شناختی، فنی و اجتماعی فراهم سازد. از رهگذر این دست توانمندسازی‌هاست که جامعه، قوی و توانمند می‌شود و با بهره‌گیری و تجهیز به علم و دانش نافع و کاربردی می‌تواند از پس بحران‌های ایجادکننده ناامنی برآید (یونسکو^۳، ۲۰۰۵: ۱۴۰). در بخشی از بیانیه یونسکو در ارتباط با اهمیت آموزش عالی چنین آمده است:

1. Etzkowitz
 2. Chatterton
 3. UNESCO

«بدون وجود آموزش عالی و نهادهای پژوهشی، هیچ کشوری نمی‌تواند به توسعه واقعی و پایدار دست یابد؛ به‌ویژه کشورهای کمتر توسعه‌یافته و توسعه‌نیافته ۱ نمی‌توانند شکاف دانش با کشورهای توسعه‌یافته را پر کنند» (برنهایم و چائو، ۲۰۰۵: ۸) دانش و دانشگاهیان و پژوهشگران به‌مثابه یکی از مهم‌ترین و شاید بتوان گفت مهم‌ترین بنیان و مبنای اقتدار و امنیت ملی، از اهمیت بسیار شگرف و فزاینده‌ای برخوردار شده‌اند. برخی، از آموزش عالی به‌مثابه نقطه تلاقی سه قلمرو «فرهنگ، قدرت و دانش» تعبیر کرده‌اند (فکوهی، ۱۳۸۲: ۱۵۰)؛ زیرا این نهاد در بستر فرهنگ و جامعه عمل می‌کند و با عملکرد بهتر و تولید دانش، می‌تواند قدرت، اقتدار و امنیت را ایجاد کند. تافلر از «دانایی و دانش» به‌مثابه مهم‌ترین مبنای مهم قدرت تلقی می‌کند (سردارنیا، ۱۳۹۶)؛ دانیل بل نیز بر این نظر است که در عصر پسا صنعتی، دانشگاه‌ها به نهادهای اصلی اقتدار و تصمیم‌گیری تبدیل شده‌اند و از اصطلاح «طبقه خدمت‌رسان» برای دانشگاهیان و متخصصان دانشگاهی یاد می‌کند (کیویستو، ۱۳۷۸: ۶۷). بنابراین دانشگاه‌ها با کارکردهای گوناگون، همچون: جامعه‌پذیری، تقویت انسجام و سرمایه اجتماعی، تقویت تعلق اجتماعی، تربیت نیروی انسانی متخصص و از این قبیل، می‌توانند به ایجاد و افزایش دارایی و سرمایه‌های عظیم فکری، فرهنگی، مادی و فناوریانه بپردازند (باقری و کریماف، ۱۳۹۲: ۲۵) که امنیت جامعه‌ای نیز خروجی بلافصل این دستاوردها خواهد بود.

دانشگاه در رویکرد جامعه‌محور:

دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی به‌عنوان بالاترین مراکز اندیشه‌ورزی و تولید علم جامعه محسوب شده و با حضور و فعالیت متفکران، محققان، دانش‌پژوهان و دانشجویان در جامعه نقشی اساسی دارند (فرامزی و باقری مجد، ۱۳۹۵) دانشگاه یکی از اصلی‌ترین و اثرگذارترین نهادهای اجتماعی در جهان مدرن است. دامنه اثرگذاری این نهاد به ساختار جامعه و نحوه استقرار آن در نظام نهادی و سازمانی برمی‌گردد. اگر جامعه دارای ساختار پهن دامنه با سابقه تاریخی به لحاظ علمی و دانشی باشد، این نهاد نقش‌آفرینی بیشتری در ساخت اذهان و ایجاد الگوهای جدید رفتاری و سازمان سیاسی و توسعه‌ای خواهد داشت. در صورتی که جامعه دارای ساختاری بسیط و ساده باشد، دانشگاه در آن نقش واحد با دامنه محدود خواهد داشت. در نتیجه رابطه بین کارکرد و نقش‌ها دانشگاه با ساختار نظام اجتماعی و سیاسی وجود دارد دانشگاه برای تولید اعتدال از طریق تقویت اندیشه و علم و دانش فعالیت می‌کند. و محل و مکانی برای فرایند اعتدالی و مدرن شدن جامعه است. دانشگاه باید مهارت زندگی را بر اساس سطح توسعه‌یافتگی جامعه در محیط‌های متفاوت فراهم و نتیجه کار آن‌ها منشأ تواناسازی افراد برای ورود به جامعه آتی باشد (آزاد ارمکی، ۱۳۹۷) دانشگاه به‌عنوان یک نهاد حیاتی جامعه مدرن، نقش محوری در توسعه ملی دارد. به میزانی که تقاضای اجتماعی برای پاسخگویی مناسب‌تر دانشگاه افزایش می‌یابد،

1. Bernheim & chau
2. Kivistiuo

مدیریت آموزش عالی مستلزم «مدرن‌سازی» وسیع‌تر در امر سیاست‌گذاری و راهبری دانشگاه است (پناهی و غیائی، ۱۳۹۶: ۱۱). اگر از تعبیر توماس اسپرینگز استفاده کنیم، باید بگوییم که دانشگاه‌ها، نخبگان و دانش‌آموختگان آموزش عالی به‌مثابه پزشکان اجتماعی، در قبال جامعه بیمار خود متعهدند که پس از کالبدشکافی و شناخت صحیح چالش‌ها و بحران‌ها، راهبردهای کاربردی ارائه دهند تا اختلال، پریشانی، ناامنی و ناهنجاری در جامعه حاصل نشود یا گسترش نیابد. نظام آموزشی در غرب به‌گونه‌ای طراحی شده که خود را موظف به انطباق‌پذیری با حقایق و واقعیت‌های جامعه بداند و بسترها و ملزومات لازم را برای رفع بحران‌ها و چالش‌ها و ایجاد توسعه فراهم کند (قدیمی، ۱۳۹۲: ۲۱). دانشگاهی که منطبق با ساخت و الزامات جامعه باشد، از توانایی پاسخگویی به نیازهای جامعه برخوردار خواهد بود و از سوی دیگر، اعتماد و همکاری سیستمی مردم و سایر خرده نظام‌ها را با خود همراه می‌سازد. چنین انسجام و اعتمادی به تحکیم همدلی، توسعه و اقتدار ملی می‌انجامد. (باقری و کریم اف، ۱۳۹۲: ۲۵)، جامعه چه انتظاراتی از دانشگاه به‌عنوان یک نهاد اجتماعی دارد؛ به‌عبارت‌دیگر، نهاد اجتماعی یا اجتماع علمی دانشگاه برای پاسخ به چه نیازهایی در جامعه پدید آمده است؟ دانشگاه را منبع تحول و نوآوری و کارکرد مهم دانشگاه را خدمت به نهادهای بیرونی، نشر فرهنگ و پیش‌بینی آینده می‌دانند. همچنین تربیت متخصصان را یکی از کارکردهای اساسی دانشگاه است. برخی نیز، انجام دادن پژوهش، تربیت محقق و ارائه آموزش‌های نظری و حرفه‌ای را از کارکردهای دانشگاه برمی‌شمارند (بوور کابال^۱، ۲۰۰۴: ۷۳). دانشگاه به‌عنوان یک نهاد پیچیده فرهنگی و یک کانون مهم به انتظام اخلاقی و اجتماعی جامعه کمک می‌کند و در جهت بهبود کیفیت زندگی و حفظ پویایی و نشاط جامعه برای خود مسئولیت‌هایی قائل است و جامعه را برای تسلط بر رویدادهای آینده توانمند و مهیا می‌کند (ذاکر صالحی، ۱۳۸۴). دانشگاه در روند اجتماعی کردن به جامعه هویت داده و فرهنگ را به سطح عمومی جامعه انتقال می‌دهد (مؤمنی به نقل از ابرقویی، ۱۳۸۷: ۲۲۷). از سوی دیگر با توجه به رشد چشمگیر پذیرش دانشجو و نقش تأثیرگذار آنان در زندگی اقتصادی، اجتماعی و سیاسی ملت، دانشگاه‌ها در عصر کنونی تعیین‌کننده نوع «روش زندگی مردم» در جوامع هستند (اسلامی، ۱۳۸۷) در رویکرد جامعه‌محور آموزش‌های رسمی و مستقیم دانشگاهی، تنها بخشی از کارکردها و وظایف دانشگاه را شکل می‌دهند و در کنار آن‌ها شکل‌گیری روحیه علمی، جست‌وجوی نظام‌یافته در دانشجویان، نقد، خلاقیت، توانایی برقراری ارتباطات اجتماعی، توان بازآفرینی، توانایی تلفیق و ترکیب ایده‌ها، آینده‌نگری و مشارکت و تثبیت هویت در تعامل با دیگران جز، کارکردهای دانشگاه‌ها محسوب می‌شوند (ذاکر صالحی، ۱۳۹۷) در حقیقت دانشگاه به‌عنوان آخرین حلقه تربیت مدنی انسان‌ها برای تصدی مدیریت اجتماعی است (ذاکر صالحی، ۱۳۸۳). به‌عبارت‌دیگر دانشگاه و نظام آموزش عالی باید بتواند در کنار وظیفه اولیه خود،

یعنی تربیت نیروی متخصص، شهروندانی نیک و خردمندانی قابل از طریق تنظیم رابطه سه گانه مهارت (تخصص)، جامعه‌پذیری و اخلاق به‌عنوان سه وظیفه اصلی نظام تعلیم و تربیت با یکدیگر و با بخش غیرقابل تحقق فرهنگ (غایت مطلوب) تربیت کند. چون تربیت تنها راه انسان شدن، یعنی نیل به آزادی، عقلانیت، سعادت و شرافت انسانی است (ماحوزی، ۱۳۹۶). بنابراین تحصیل فرایند آموزش حامل نوعی جامعه‌پذیری جدید است. تحصیل در یک محیط علمی با خرده‌فرهنگ خاص خود، انتقال‌دهنده ارزش‌ها، هنجارها و فرهنگ خاص خود بوده و پیوندها و شبکه‌های اجتماعی نوینی را به ارمغان می‌آورد و در ارتقای مؤلفه‌های اصلی سرمایه اجتماعی یعنی اعتماد، پیوندها و شبکه‌ها تأثیر مثبتی داشته باشد چون آموزش همراه با جامعه‌پذیری علمی بوده و در یک شرایط گروهی و اجتماعی صورت گرفته و به‌طور مستقیم از طریق ایجاد دانش و مهارت‌های لازم و به‌طور غیرمستقیم از طریق ایجاد شبکه‌ها و تقویت پیوند بین گروه‌ها زمینه‌ساز تقویت اعتماد و مشارکت بین گروه‌های مختلف را ایجاد می‌کند. و طبیعتاً بین سطح آموزش و تحصیلات کنشگران اجتماعی و افزایش اعتماد عمومی و اعتماد به نظام‌های تخصصی در کشور رابطه مستقیمی وجود دارد. (ذاکر صالحی، ۱۳۹۷). همچنان که فلیک و ویلیامسون در سال ۲۰۰۵ عنوان که معتقدند که دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها در محل کار باید به‌عنوان یک شهروند مسئول، ایفای نقش نمایند و دانشجویان مبتنی بر نظریه‌های یادگیری در محیط‌های اجتماعی که مشتمل بر هنجارهای اجتماعی مانند اعتماد و رابطه متقابل شکل می‌گیرد، باید در کنار کسب مهارت در یک موضوع خاص، مهارت‌های شهروندی اجتماعی و شغلی را نیز در خود ایجاد کنند (فلیک و ویلیامسون، ۲۰۰۵) همچنان که در برخی از دانشگاه‌های جهان مانند آکسفورد و کمبریج، جامعه‌پذیری علمی هدف اصلی آموزش عالی محسوب می‌گردد چون جامعه‌پذیری علمی به همراه خود، توسعه ارتباطات و پیوندها و افزایش اعتماد به نهادها را به همراه دارد. (طلوع، ۱۳۷۹).

دانشگاه به‌منظور انجام کامل وظایف و کارکردهایش باید رابطه تنگاتنگی با جامعه داشته باشد چون روزه‌روز بیشتر به کارگزار جامعه تبدیل می‌شود و از منطری گسترده و هوشمندانه به نیازهای افراد نزدیک و نزدیک‌تر می‌شود. (ام‌کینگ و همکاران، ۱۳۹۷) بنابراین اگر دانشگاه ارتباط معناداری با جامعه نداشته باشد و آموزش و پرورش خود را با شرایط روز هماهنگ نسازند. فرهنگ و دانش که به نسل جوان منتقل می‌شود کهنه و غیر کارآمد خواهد شد. اگر دانشگاه پاسخی برای خواسته‌ها و مسائل جامعه نداشته باشد. جو بی‌اعتمادی از سوی نسل جدید نسبت به دانشگاه پدید خواهد آمد و مراکز آکادمیک اعتبار عمومی خود را از دست خواهند داد (ابرقویی، ۱۳۸۷: ۲۳۰). درمجموع انتظار می‌رود دانشگاه از گسترش شکاف موجود بین دانشگاه و جامعه به‌منظور بهبود نقش دانشگاه‌ها در کمک به توسعه اجتماعی جلوگیری و آن را پر نماید (پتروویو، ۲۰۱۸). به‌طورکلی دانشمندان بر این باور هستند که نهادینه کردن کار

مدنی در آموزش عالی و ایجاد مشارکت در توسعه جامعه پایدار، نیازمند کالج‌ها و دانشگاه‌هایی است که نیازهای جوامع را به کارکردهای آموزشی و پژوهشی دانشکده‌ها متصل می‌کنند. و در صورتی که جهت رفع نیازهای مدنی به دانشکده‌های آموزش و تحقیقاتی رجوع شود مشارکت‌های دانشگاه و جامعه می‌تواند به منابع اساسی و مشارکت‌های پایدار بیشتری منجر شود. عموم مسائلی که دانشگاه در این خصوص با آن دست‌وپنجه نرم می‌کند همیاری اعضای هیئت علمی برای گسترش پروژه‌های تحقیقاتی و آموزشی جامعه‌محور است. ضمن اینکه برای پیشبرد تلاش‌های جامعه‌محور در دانشگاه‌ها، به گسترش و تولید برنامه‌های درسی مرتبط و رهیافت‌های آموزشی و تحقیقاتی مناسب نیاز است. به عبارت دیگر «یک الگوی حرفه‌ای مجتمع» که خدمات اجتماعی را با تحقیق و آموزش همسو می‌کند برای دانشگاه و سازمان‌ها حیاتی و خوشایند است (بلوم‌گاردن و مارا، ۲۰۰۷). بنابراین دانشگاه‌ها از طریق گسترش ارزش‌ها و زیرساخت‌های فرهنگی، نقشی حیاتی در ساختن هویتی ملی-حکومتی جوامع ایفا می‌کنند. به عبارت دیگر دانشگاه‌ها نقش فرهنگی، آموزشی و تحقیقاتی اساسی در جامعه دارند (چطرتون، ۲۰۰۰) کارکردهای دانشگاه

کارکردهای متنوع و متعددی در تاریخ علم و دانشگاه از سوی نظریه‌پردازان و کارشناسان مدیریت دانشگاهی ارائه شده است. برخی مأموریت دانشگاه را انتقال دانش تخصصی از نسلی به نسلی دیگر دانسته‌اند، گروهی تولید دانش را وظیفه اصلی و فصل‌میز دانشگاه دانسته‌اند. بعضی دیگر کارویژه دانشگاه را تربیت متخصصان و کارشناسان زبده در رشته‌های مختلف برای ارائه خدمات متنوع در سطح اجتماع می‌دانند که منجر به شکل‌گیری قشری از افراد تحصیل‌کرده و فرهیخته در مناصب مهم فنی و مدیریتی جامعه می‌شود. عده‌ای دیگر با نگاه جامعه‌شناختی تحصیل دانشگاهی را راهی برای جامعه‌پذیری جوان و عبور از مرحله فردیت به حیات جمعی می‌شمارند. عده‌ای دیگر هم مدیریت دانش و پژوهش را مأموریت اصلی دانشگاه‌ها می‌دانند. بر اساس این نگاه به دانشگاه، هرگونه تلاش در جامعه بایستی علمی و یا حداقل مبتنی بر نگرش علمی باشد تا جامعه بتواند مسیر پیشرفت و تعالی را طی کند (ابرقویی، ۱۳۸۷). کار دانشگاه خریدوفروش مدرک نیست بلکه ایفای نقش در تحولات اجتماعی از طریق تربیت انسان مدرنی است که از موقعیت خود و افراد جامعه به لحاظ حقوقی و اجتماعی آگاهی داشته باشد. دانشگاه مکانی برای گفت‌وگو، ایجاد تفاهم، اقناع و اجماع عمومی از طریق گفت‌وگو، آموزش شیوه تفکر، نقد انسان، نقد جامعه، نقد قدرت، نقد خود دانش، تقویت نهادهای واسطه و نهادهای مدنی، تقویت توسعه پایدار و ترویج رفتار شهروندی است. هدف از تأسیس دانشگاه این کارکردهای هنجاری هستند، آموزش و پژوهش واسطه و کارکرد تکنیکی هستند (ذاکر صالحی: ۱۳۹۷، ۵۰) اقتضائات و شرایط عصر جدید، نقش‌های تازه‌ای بر دوش دانشگاه قرار داده است و نقش و وظیفه

دانشگاه را علاوه بر تولید فناوری، به گسترش شناخت در مورد فرهنگ بومی، پاسداری از ارزش‌های اصیل فرهنگی و اعتلای آن‌ها و خلق ارزش‌های نوین در راستای نوسازی فرهنگ در چارچوب تغییر نیازهای بشری و گفت‌وگوی بینا فرهنگی و نزدیک‌تر ساختن فرهنگ آکادمیک به فرهنگ عامه مردم (اسلامی، ۱۳۸۷) و مرکز اعتلای فرهنگی و منشأ تحولات بزرگ فرهنگی و اجتماعی (ماحوزی، ۱۳۹۶) و قرار دادن دانش دانشگاه‌ها در خدمت به مردم گسترش داده است. امروزه رسالت فرهنگی دانشگاه در آماده‌سازی دانشجویان برای رویارویی با واقعیت‌های جامعه اهمیت زیادی پیدا کرده است. تربیت شهروند خوب (یعنی، ۱۳۸۲) روشنگری، تعمیق ارزش‌ها، هنجارها، باورها، عقاید و اخلاق و آماده‌سازی دانشجویان برای زندگی جمعی و پرورش شهروندان مسئول و خودانگیخته در راستای توسعه منابع انسانی متعهد و متخصص و بالندگی جامعه از خدمات اجتماعی دانشگاه‌هاست (ماحوزی، ۱۳۹۶). نجاتی حسینی در همین رابطه عنوان که در حال حاضر جهان معاصر از دانشگاه‌ها انتظاراتی فراتر از آموزش علم، تولید فناوری و تربیت دانشمندان، فن‌شناس و کارشناس دارد. یکی از این انتظاراتی منطقی، تقاضا از آموزش عالی برای پل‌زنی میان سیاست، دانشگاه و جامعه است تا بتواند انسان دانشگاهی با تعبیر شهروند دانشگاهی با خلق و خوی مدنی-سیاسی پیروانند. تا بتواند به صورتی موضع‌مند، نقش مشارکتی، مدنی و سیاسی در جامعه دانشگاهی، محلی، ملی، منطقه‌ای و جهانی ایفا کند. دانشگاه با تربیت شهروندی دانشگاهی می‌تواند دانشجویان را جهت مواجهه با چالش‌ها و بحران‌هایی که در هزاره سوم گریبان‌گیر آنان به‌عنوان شهروندان جامعه خواهد شد آماده نماید. چالش‌هایی که خواستگاه آن هم مسائل فرهنگی شهروندی است مانند کم‌رغمی آگاهی شهروندی و کم‌اثری آموزش شهروندی؛ هم مسائل اجتماعی شهروندی است مانند تضعیف سرمایه اجتماعی، تضعیف اعتماد اجتماعی، و تزلزل هم‌بستگی اجتماعی، هم مسائل حقوقی-سیاسی شهروندی است مانند فقدان توازن در «معادله حق - وظیفه شهروندی»، کم‌رنگی عدالت حقوقی و قانونی و قضایی، دست‌اندازی رسانه‌های نامستقل و احزاب سیاسی به جامعه مدنی و حوزه عمومی و درنهایت مسائل اقتصاد سیاسی شهروندی است ازجمله تبدیل شهروند به مصرف‌کننده و مشتری و به محاق رفتن رفاه شهروندی و عدالت اجتماعی. لازم به ذکر است تمامی مؤلفه‌های شهروندی دانشگاهی همانند: وظیفه‌شناسی، احترام و تکریم ارباب‌رجوع، نوع‌دوستی، فضیلت شهروندی و جوانمردی، تعهد، وجدان کاری، احترام به همکاران، مشارکت‌های مختلف در کار، دل‌سوزی، ایشار در کار، کمک‌های کاری و مالی به همکاران و... با نیازهای جامعه سازگاری دارد.

بر اساس آرای صاحب‌نظران این حوزه از دانشگاه انتظار می‌رود برای ساختن یک جامعه خوب به تقویت، تعمیق و توسعه ارزش‌های دموکراسی لیبرال هم در دانشگاه و هم در جامعه کمک کند. که

برآیند نهایی چنین وظیفه‌ای، تربیت فرد دانشگاهی به‌عنوان شهروند است ضمن اینکه دانشگاه به‌عنوان محل تولید علم، نقش مکمل دیگری را نیز باید ایفا کند و آن تربیت هم‌زمان دانشجویی است که ضمن علم‌ورزی بتوانند فرهنگ ارزش‌های شهروندی و خدمت به اجتماع محلی و ملی را نیز فراگیر و دانشمندان و اساتید دانشگاه‌ها علاوه بر انجام وظایف علمی موظف و رسمی دانشگاهی‌شان، باید در عرصه علم‌ورزی تخصصی به‌عنوان عضو عادی جامعه، به سرنوشت و بهبود اجتماع محلی که در آن زیست می‌کنند، متعهد باشند. به این معنا نقش شهروندی دانشمندان به‌نوعی مکمل نقش علمی و کاملاً تخصصی و حرفه‌ای آنان است و درنهایت انتظار جامعه از نظام آموزش عالی این است که دانشگاه به‌جای تربیت دانش‌آموخته صرف، بخواهد و بتواند دانش‌آموخته‌ای تحویل جامعه دهد که با فرهنگ مدنی-سیاسی شهروندی نیز پرورش یافته باشد (نجاتی حسینی، ۱۳۹۶). ضمن اینکه هدف آموزش عالی نیز تربیت شهروند حرفه‌ای چند فرهنگی است که بتواند هم‌زمان در پی کسب هویت فرهنگی خود و نیز حل مسائل فرهنگ جهانی باشد. به این منظور لازم است در برنامه‌های درسی، آموزش صداقت، دلسوزی، احترام، مسئولیت‌پذیری و شجاعت برای تربیت شهروندان حرفه‌ای چند فرهنگی مبنا قرار گیرد. بر اساس نظر آلیس چو^۱ آموزش عالی صرفاً نباید دل‌خوش تولید مدرک باشد بلکه لازم است شهروندان حرفه‌ای تربیت شوند که برای تغییر زندگی جامعه و تمدن بشری سودمند هستند. تربیت شهروندی آینده حول سه محور خواهد بود: مسئولیت‌پذیری اخلاقی - اجتماعی، مشارکت اجتماعی و سواد سیاسی، همچنین برای تربیت شهروند خوب، چهار عناصر: «دانش، تفکر، تعهد و عمل» لازم است. با توجه به این موارد آموزش عالی برای تربیت شهروند آینده باید روی تقویت مهارت‌های ارتباطی، قضاوت‌های انتقادی و کارگروهی متمرکز شود (قائدی، ۱۳۸۵). درمجموع، دانشگاه‌ها را دارای چهار کارکرد اساسی در جامعه یا یک سازمان می‌دانند:

اولین کارکرد آموزشی نهادهای آموزشی به‌طور عام و دانشگاه به‌طور خاص، آموزش و «یادگیری برای دانستن»^۲ است. از برجسته‌ترین ثمرات آموزش و یادگیری برای دانستن، ارتقای افق‌های بینشی و افزایش توان و ظرفیت فکری و تقویت تحلیل‌های علمی شهروندان در موقعیت‌های مختلف و پیش‌بینی‌ناپذیر است.

دومین کارکرد نظام‌های آموزشی، آموزش و «یادگیری برای انجام دادن»^۳ است. این کارکرد به آموزش مهارت‌های حرفه‌ای و شغلی اشاره دارد که فراگیران باید پس از اتمام تحصیلات عالی، مهارت‌های حرفه‌ای و تخصصی لازم را داشته باشند تا بتوانند نقش‌های اجتماعی اثربخش‌تر و رضایت‌بخشی را ایفا کنند.

1. Alis cho

2. learning to know

3. learning to do

آموزش و «یادگیری برای بودن»^۱ سومین کارکرد آموزشی جدید دانشگاه به معنای خاص آن است. یادگیری برای بودن صرفاً به معنای یادگیری برای چگونه زیستن یا یادگیری برای چگونگی محافظت از حیات زیستی خود نیست بلکه بیشتر به این معنی است که یاد بگیریم چگونه تنش‌ها و کشمکش‌های موجود میان عوامل درونی (خود) و عوامل بیرونی (زندگی اجتماعی) را مدیریت کنیم و با توجه به تغییرات، تحولات و تکامل طبیعی و تدریجی اجتماعات چگونه می‌توانیم بنیان‌های معرفتی و باورهای خود را به‌طور مداوم مورد پرسش و انتقاد قرار دهیم تا کنش و رفتارهای خودمان را بهتر و دقیق‌تر بشناسیم، بفهمیم و میان درون و برون نوعی سازگاری ایجاد نماییم.

چهارمین کارکرد جدید نظام‌های آموزشی و دانشگاه، «یادگیری برای با هم زیستن»^۲ است. این کارکرد معرف نوعی از آموزش و یادگیری است که فراگیران و شهروندان را قادر می‌سازد تا از طریق تقویت حس احترام به سایر انسان‌ها، فرهنگ‌ها و اندیشه‌های معنوی دیگر به حل تضادها مبادرت ورزند. این نوع یادگیری ناظر به مجموعه گسترده‌ای از دانش‌ها، مهارت‌ها و توانایی‌ها، نگرش‌ها و اندیشه‌هایی است که فرد را برای شرکت جستن و همکاری با دیگران در کلیه امور انسانی آماده می‌کند (خورسندی طاسکوه، ۱۳۹۶: ۳). درمجموع امروزه از نهاد آموزش عالی و دانشگاه انتظار می‌رود دانش‌آموختگان خود را به‌گونه‌ای تعلیم دهد که در دو ساحت اشتغال حرفه‌ای و الزامات زندگی شخصی و اجتماعی، انباشتی از بینش، دانش و مهارت‌های مؤثر و مقتضی نیازهای زیست جمعی را به دست آورند و آماده به اشتراک گذاشتن دانسته‌ها و توانمندی‌های خود برای تقویت پویایی و نشاط در فضای کنشگری در اجتماع شوند. و بتوانند با کمک به کارگیری سطوح مناسب و موجه آموزش‌های علمی، حرفه‌ای و شهروندی، لوازم آمادگی ذهنی و روانی و قابلیت حرفه‌ای و اجتماعی دانش‌آموختگان را برای مشارکت فعالانه در فرآیندها و مناسبات عمل اجتماعی به‌گونه‌ای مؤثر و مسئولانه فراهم نمایند (ام‌کینگ و همکاران، ۱۳۹۷).
 روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر به روش «ترکیبی اکتشافی» انجام شده است. این روش زمانی به کار می‌رود که پدیده مورد نظر قبلاً مورد مطالعه قرار نگرفته است و یا اینکه از زاویه جدیدی مورد مطالعه و بررسی قرار می‌گیرد (مک‌میلان و شوماخر، ۲۰۰۱) در این پژوهش ابتدا از روش کیفی (نظریه داده بنیاد) و سپس روش کمی (توصیفی و پیمایشی) برای پاسخ به سؤالات پژوهش استفاده شده است. در بخش کیفی ۲۹ نفر از خبرگان به شرح جدول زیر مشارکت داشته‌اند. این خبرگان به روش نمونه‌گیری هدفمند از میان صاحب‌نظران و متخصصین حوزه آموزش عالی و امنیت اجتماعی در دانشگاه‌های تهران، شهید بهشتی، علامه، خوارزمی، فارابی، اطلاعات، دانشگاه علوم استراتژیک، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات

1. learning to be

2. Learning to live together

اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، پژوهشکده قلم و دفتر بررسی‌های استراتژیک انتخاب شدند. که اطلاعات ارزشمندی در ارتباط با کارکردهای دانشگاه‌ها در امنیت جامعه‌ای داشتند و در رابطه با متغیرهای پژوهش دارای تألیفات (کتاب و مقاله) بودند.

جدول ۱-۱- مشخصات جامعه آماری پژوهش (بخش کیفی)

ردیف	مسئولیت‌سازمانی	رتبه علمی	سابقه فعالیت (سال)
۱	رئیس دانشکده و دانشیار دانشگاه امام صادق (ع)	دانشیار	۲۶
۲	استاد و پژوهشگر دانشگاه دفاع ملی	دانشیار	۳۲
۳	هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی و رئیس پژوهشکده علوم انسانی	استادیار	۲۳
۴	هیئت علمی دانشگاه اطلاعات و مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری	دانشیار	۲۷
۵	هیئت علمی دانشگاه تهران	دانشیار	۲۹
۶	مدیر پژوهشکده پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی وزارت علوم	دانشیار	۳۲
۷	هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی وزارت علوم	دانشیار	۲۴
۸	مدیر گروه پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی وزارت علوم	دانشیار	۲۳
۹	هیئت علمی گروه جامعه و امنیت پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی وزارت علوم	استادیار	۱۵
۱۰	هیئت علمی گروه مطالعات اجتماعی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی وزارت علوم	استادیار	۱۷
۱۱	رئیس دانشکده و دانشیار دانشگاه فارابی	دانشیار	۳۴
۱۲	مدیر تحصیلات تکمیلی پژوهشکده و معاونت مطالعات فرهنگی و اجتماعی دانشگاه	استادیار	۲۲
۱۳	هیئت علمی گروه فرهنگی پژوهشکده مطالعات اجتماعی فرهنگی	استادیار	۳۲
۱۴	هیئت علمی دانشکده علوم سیاسی دانشگاه تهران	دانشیار	۲۱
۱۵	هیئت علمی دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران	دانشیار	۲۷
۱۶	هیئت علمی و مدیر دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه	استادیار	۱۸
۱۷	هیئت علمی پژوهشکده مطالعات اجتماعی فرهنگی	استادیار	۱۵
۱۸	هیئت علمی پژوهشکده مطالعات اجتماعی فرهنگی	استادیار	۱۶
۱۹	هیئت علمی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران	دانشیار	۲۳

ردیف	مسئولیت سازمانی	رتبه علمی	سابقه فعالیت (سال)
۲۰	هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس	دانشیار	۲۲
۲۱	هیئت علمی دانشگاه آزاد (واحد علوم تحقیقات)	دانشیار	۳۲
۲۲	هیئت علمی دانشگاه آزاد و پژوهشگر پژوهشکده مطالعات راهبردی	استادیار	۱۷
۲۳	هیئت علمی دانشگاه فارابی	استادیار	۲۰
۲۴	هیئت علمی دانشگاه فارابی	استادیار	۳۳
۲۵	هیئت علمی دانشگاه فارابی	استادیار	۳۱
۲۶	هیئت علمی دانشگاه عالی دفاع و معاون وزیر	استادیار	۳۴
۲۷	هیئت علمی دانشگاه امین	استادیار	۲۲
۲۸	هیئت علمی دانشگاه امام حسین (ع)	استادیار	۱۸
۲۹	هیئت علمی دانشگاه خوارزمی	دانشیار	۲۲

در بخش کمی جامعه آماری شامل اساتید دانشگاه‌های سطح تهران و دانشجویان مقطع دکتری رشته‌های مرتبط با علوم سیاسی، امنیت اجتماعی و آموزش عالی در سطح شهر تهران بودند که به علت نامعلوم بودن حجم و واریانس از فرمول زیر برای به دست آوردن حجم نمونه استفاده کردیم:

$$n = \left(\frac{Z_{\alpha/2} \cdot \sigma}{\varepsilon} \right)^2$$

$$\sigma = \frac{\max(x_i) - \min(x_i)}{6}$$

چون پرسشنامه با طیف لیکرت ۵ درجه استفاده شده است، بزرگ‌ترین مقدار ۵ و کوچک‌ترین مقدار ۱ خواهد بود بنابراین انحراف معیار آن برابر است می‌توان از مقدار ۰/۶۶ استفاده کرد. این مقدار بیشینه انحراف معیار است. (مؤنی، ۱۳۸۷) همچنین سطح اطمینان ۹۵٪ و دقت برآورد ۰/۰۱ در نظر گرفته شده است بنابراین حجم نمونه برابر است با:

$$Z_{\alpha/2} = ۱.۹۶, \varepsilon = ۰.۰۱, \sigma = ۰.۶۶ \Rightarrow n = 170$$

در این پژوهش در بخش کیفی از مصاحبه «نیمه هدایت‌شده» استفاده شده است. از مشارکت‌کنندگان درباره تحارب و مشاهداتشان از کارکرد و نقش دانشگاه در امنیت اجتماعی، راهکارهای ارتقای اثرگذاری دانشگاه‌ها در امنیت جامعه‌ای، سؤال شد. سؤالات مورد استفاده در مصاحبه‌ها مشخص و پاسخگویان در دادن پاسخ‌های خود به مصاحبه‌کننده از آزادی کامل برخوردار بودند. البته پژوهشگر

در حین مصاحبه علاوه بر سؤالات کلی، سؤالات دیگری را نیز برای تشریح بیشتر هر سؤال مطرح می‌کرد. شایان ذکر است که انجام این مصاحبه‌ها تا رسیدن به حد اشباع (۲۳ خبره) ادامه یافت. اشباع داده یا اشباع نظری رویکردی است که در پژوهش‌های کیفی برای تعیین کفایت نمونه‌گیری مورد استفاده قرار می‌گیرد (زین‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۵).

در تحلیل مصاحبه‌ها از رویکرد استقرایی استفاده شد، بدین ترتیب که بدون داشتن هیچ چارچوب مفهومی مصاحبه‌ها به صورت باز و آزاد مورد تحلیل قرار می‌گرفت. داده‌های کیفی فراهم شده در دو مرحله شامل کدگذاری باز و محوری تحلیل شد. لازم به ذکر است که کد انتخابی عبارت «کارکردهای دانشگاه در ارتقای امنیت جامعه‌ای» بود.

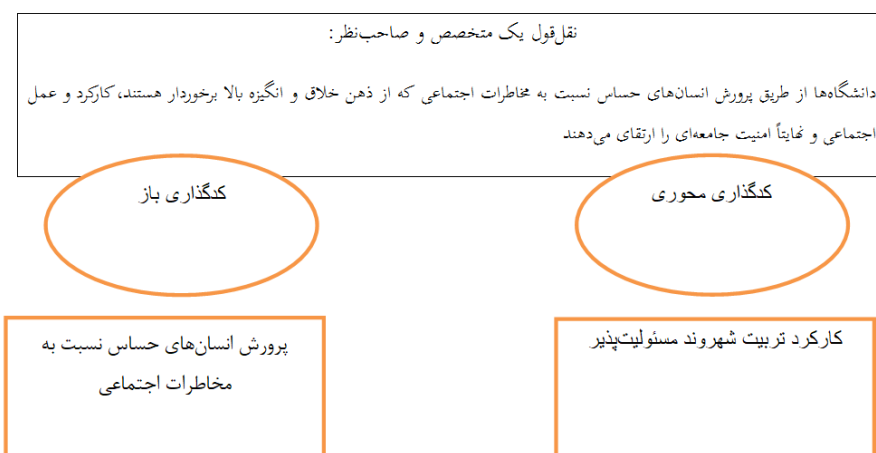
تحلیل مصاحبه‌ها پس از انجام هر مصاحبه صورت گرفت. به این ترتیب که با کسب اجازه از هر مصاحبه‌شونده، صدای مکالمه ضبط و مکالمات ضبط شده پس از هر مصاحبه بر روی کاغذ پیاده می‌گردید. سپس ۲۹ فایل پیاده شده مجدداً به طور جداگانه با تأکید بر نکات مهم و مورد نظر در کارکردهای دانشگاه در ارتقای امنیت جامعه‌ای جمهوری اسلامی ایران مورد بررسی قرار می‌گرفت. در این مرحله در حقیقت مجموعه‌ای از کدهای باز شناسایی شد که از منظر خبرگان مطرح شده بود که به طور طبیعی در بین برخی از کدها همپوشانی وجود داشت. با تحلیل چندباره و رفت و برگشت‌های پی‌درپی، غربالگری کدها انجام شد به نحوی که در پایان مجموعه‌ای از کدهای باز شناسایی گردید که هر یک بر موضوعی خاص تأکید داشتند. شایان ذکر است که مصاحبه‌شوندگان، در خلال مصاحبه، هم به صورت مصداقی و عینی به کارکردهای دانشگاه‌ها در امنیت جامعه‌ای اشاره می‌کردند.

پس از شناسایی کدهای باز مرحله خوشه‌بندی و طبقه‌بندی کدهای باز انجام شد؛ به این ترتیب که با بررسی چندباره کدهای باز و کنارهم گذاری کدهای مشابه، که مطلب یا موضوع خاصی را مورد اشاره قرار می‌دادند، طبقات اولیه از کدهای محوری شناسایی شد در این مرحله نیز با حساسیت بسیار طبقات شناسایی شده مورد ارزیابی قراگرفت به نحوی که تمامی کدهای باز مرتبط به هر کد انتخابی، ارتباط مفهومی مستقیمی با عنوان کد محوری داشتند. به عنوان مثال در کد محوری «تربیتی» برخی از صاحب نظران و متخصصین باتجربه به کدهای بازی همانند «تربیت جامعه‌ای افراد، پرورش انسان‌های حساس نسبت به مخاطرات اجتماعی، احیاء و تقویت مضامین دینی و مکارم ایرانی، تهذیب درونی و ارتقای وجدان انسانی، تربیت انسان‌های متعهد به هنجارهای اجتماعی، تربیت انسان‌های مسئولیت‌پذیر و آشنا با نظامات شهروندی روزآمد، ارتقای حس اشتغال‌پذیری در سطوح گوناگون و اجتناب از مسئولیت‌گریزی، سرمایه‌گذاری نرم از طریق تربیت انسان‌هایی جدی و پارسا و...» و در بعد اجتماعی به کدهای بازی همانند «ارتقای سازگاری با جامعه و احساس هویت بیشتر در پیوند با مردم جامعه، ارتقای میزان تحمل و تاب‌آوری دانش‌آموختگان، ارتقای حساسیت عمومی در جامعه، ارتقای قابلیت

همزیستی با دیگران، ارتقای مسئولیت‌پذیری اجتماعی و...» و در بعد هنجارگذاری به کدهای بازی به این شرح به‌طور مستقیم و غیرمستقیم اشاره می‌کردند: «هنجارگذاری در جامعه، هنجارمندکردن، اعتدال و به عبارتی شهروندپروری، پاسخگو نمودن ساختارهای حکومتی در قبال مطالبات عمومی، قانونمندی و کاهش قانون‌گریزی، توسعه‌گرایی کمتر به خشونت و آسیب‌های اجتماعی و...»

با بررسی این کدها و همچنین سایر کدهای بازی که از مصاحبه و تحلیل نظرات سایر خبرگان حاصل شد، با توجه به اولویت و فراوانی کدها، نهایتاً این کدهای باز در ذیل کدهای محوری «کارکرد تربیت شهروند مسئولیت‌پذیر، کارکرد هنجارگذاری معقول و میسر، کارکرد فرهنگی (زندگی به درک حکم و انفع)، کارکرد تدارک جامعه‌ایمن، کارکرد نوخواهی و ابداع، کارکرد مشارکت خواهی، کارکرد اقتصادی (ارائه فهم مقصود از تلاش اقتصادی)، کارکرد تربیت اخلاقی جامعه‌+، کارکرد تفکر انتقادی و کارکرد آگاهی بخشی» قرار گرفتند جدول ۱ نمونه دیگری از کدگذاری باز را بر اساس قسمتی از یک مصاحبه نشان می‌دهد.

جدول ۲. یک نمونه از کدگذاری بر اساس بخشی از یک مصاحبه



پس‌ازاینکه مصاحبه‌ها تحلیل شدند، با استفاده از نتایج تحلیل‌ها، پرسشنامه «کارکردهای دانشگاه در ارتقای امنیت جامعه» آماده شد. در ۱۰ بعد و ۹۱ گویه و در مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت طراحی و برای اجرا در بخش کمی در بررسی روایی مصاحبه‌ها از روایی محتوایی و برای بررسی روایی پرسشنامه از روایی محتوایی استفاده شد و برای بررسی پایایی پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده شد که ضریب پایایی به‌دست‌آمده در هر بعد بیانگر آن است که پرسشنامه از اعتبار بالا و قابل قبولی برخوردار بوده است.

جدول ۳. مقادیر ضریب آلفای کرونباخ ابعاد پرسشنامه کارکردهای دانشگاه در ارتقای امنیت جامعه‌ای

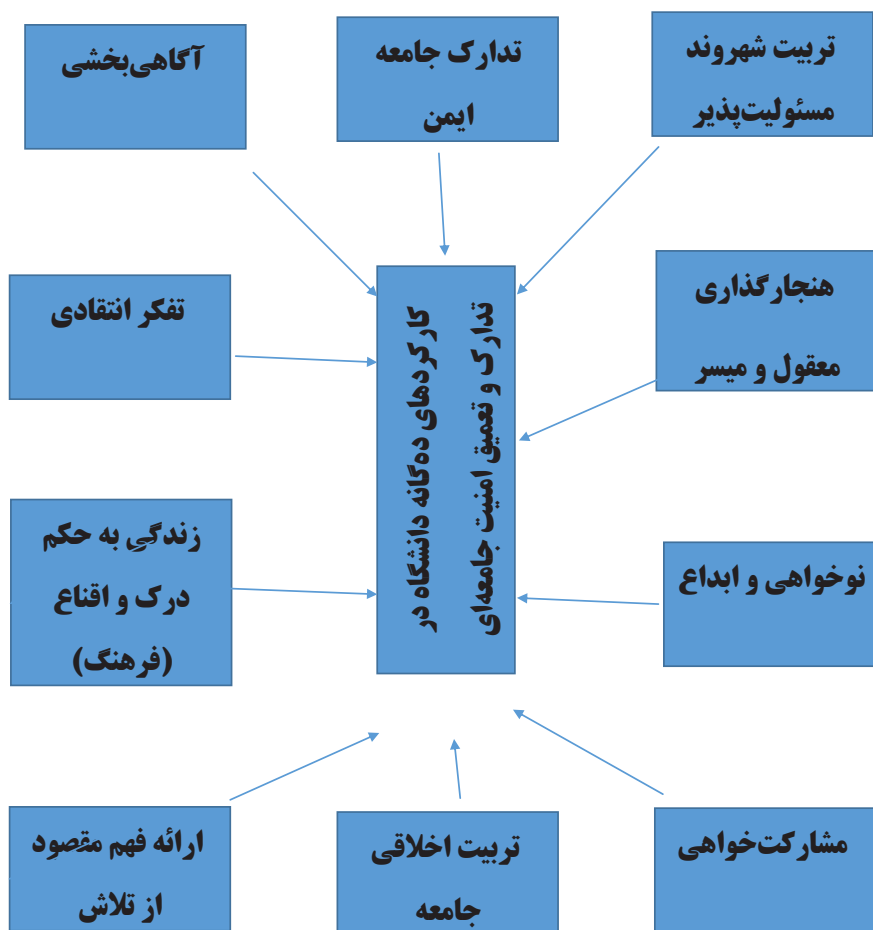
ابعاد کارکردهای دانشگاه در ارتقای امنیت جامعه	تعداد گویه‌ها	مقادیر آلفای کرونباخ
کارکرد تربیت شهروند مسئولیت‌پذیر	۱۵	۰.۹۲۵
کارکرد هنجارگذاری معقول و میسر	۲۸	۰.۸۹۷
کارکرد فرهنگی (زندگی به درک حکم و اقتناع)	۱۱	۰.۸۶۹
کارکرد تدارک جامعه ایمن	۱۰	۰.۹۴۵
کارکرد نوخواهی و ابداع	۴	۰.۹۲۳
کارکرد مشارکت خواهی	۵	۰.۸۹۹
کارکرد اقتصادی (ارائه فهم مقصود از تلاش اقتصادی)	۴	۰.۸۹۷
کارکرد تربیت اخلاقی جامعه	۷	۰.۹۶۸
کارکرد تفکر انتقادی	۴	۰.۹۸۸
کارکرد آگاهی بخشی	۳	۰.۸۹۴

در بخش کیفی برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل محتوا و کدگذاری استفاده شده است. منظور از کدگذاری نیز اختصاص نزدیک‌ترین مفهوم به هر یک از کوچک‌ترین اجزای با معنی داده‌های گردآوری شده است (کرسول، ۲۰۰۷). بر اساس الگوی کرسول^۱ در تحلیل مصاحبه‌ها از روش مقایسه‌ای مدام استفاده شد، به این ترتیب که پژوهشگر پس از رسیدن به مرحله اشباع در جریان مصاحبه‌ها، به پیاده‌سازی مصاحبه‌های ضبط‌شده پرداخت. پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌ها کدگذاری‌ها منجر به شناسایی مهم‌ترین ابعاد کارکردی دانشگاه بر ارتقای امنیت جامعه و نشانگرهای هر بعد گردید. اما در پاسخ به سؤال دوم پژوهش از روش آماری استفاده شد. به این ترتیب که در بررسی پایایی پرسشنامه‌ها از ضریب آلفای کرونباخ و در پاسخ به سؤال دوم پژوهش از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شده است. از تحلیل عاملی تأییدی در حقیقت به منظور بررسی روایی سازه و الگوی اندازه‌گیری متغیر کارکردهای دانشگاه در امنیت جامعه‌ای استفاده شده است. در این بخش برای قضاوت در مورد نحوه برازش از چند شاخص مهم شامل χ^2 دو (به شرط عدم معناداری)، χ^2/df (کمتر از ۳)، برازش مقایسه‌ای (CFI) (بین ۰/۹ تا ۱)، نیکویی برازش (GFI) (بین ۰/۹ تا ۱) نیکویی برازش انطباقی (AGFI) (۰/۹ تا ۱) و تقریب ریشه میانگین مجذورات خطا (RMSEA) (کمتر از ۰/۱) استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

پس از کدگذاری و تحلیل مصاحبه‌های انجام شده، در پاسخ به سؤال اول پژوهش، نشانگانی که امنیت جامعه‌ای را ایجاد و تقویت می‌کنند، شناسایی و عنوان «کارکردهای دانشگاه در ارتقای امنیت

جامعه‌ای» برای متغیر شناسایی شده انتخاب گردید. این نشانگرها با توجه به درون‌مایه معنایی و همچنین قرابت مفهومی در ۱۰ بعد شامل، کارکرد تربیت شهروند مسئولیت‌پذیر (با ۱۵ نشانگر)، کارکرد جامعه ایمن (با ۲۸ نشانگر)، کارکرد هنجارگذاری معقول و میسر (با ۱۱ نشانگر)، کارکرد نخواستی و ابداع (با ۱۰ نشانگر)، کارکرد سیاسی (با ۴ نشانگر)، کارکرد تربیت اخلاقی جامعه (با ۵ نشانگر)، کارکرد اقتصادی (ارائه فهم مقصود از تلاش اقتصادی) (با ۴ نشانگر)، کارکرد فرهنگی (زندگی به درک حکم و اقتناع) (با ۷ نشانگر)، کارکرد تفکر انتقادی (با ۴ نشانگر)، و کارکرد آگاهی‌بخشی (با ۳ نشانگر) طبقه‌بندی شد. به این ترتیب در پاسخ به سؤال اول پژوهش این نتیجه حاصل شد که کارکردهای دانشگاه به ۱۰ بعد (کارکرد) و ۹۱ نشانگر تقسیم می‌شود. نشانگرها در جدول شماره ۳ آمده است.



نمودار ۱. الگوی کارکردی دانشگاه در ارتقای امنیت جامعه‌ای (برگرفته از بخش کیفی پژوهش)

اما در پاسخ به سؤال دوم پژوهش، در دو مرحله، تحلیل عاملی تأییدی انجام شد. در مرحله اول هرکدام از ابعاد به‌عنوان یک متغیر نهفته مجزا مورد بررسی قرار گرفتند. مقادیر پارامتر استاندارد (β) توان بالای هرکدام از نشانگرها در اندازه‌گیری هر یک از ابعاد را نشان می‌دهد. علاوه بر آن، مقادیر t بزرگ‌تر از ۲، حاکی از معناداری تمام آن‌ها بوده است. همچنین شاخص‌های نیکویی برازش هر یک از ابعاد به‌طور جداگانه محاسبه شد که جدول ۳ آن‌ها را گزارش کرده است.

جدول ۳. شاخص‌های نیکویی برازش الگوهای اندازه‌گیری کارکردهای دانشگاه در ارتقای امنیت جامعه‌ای در تحلیل عاملی تأییدی اول

ابعاد	X2	df	X2/df	RMSEA	CFI	AGFI	GFI	نحوه برازش
کارکرد تربیت شهروندی	۱۳/۵۴	۱۴	۰/۹۶	۰/۰۴۳	۱/۰۰	۰/۹۷	۰/۹۹	مطلوب
کارکرد هنجارگذاری	۱۴/۸۹	۲۷	۰/۵۵	۰/۰۴۹	۱/۰۰	۰/۹۶	۰/۹۹	مطلوب
کارکرد فرهنگ مسئولیت‌پذیری	۱۱/۲۹	۱۰	۱/۱۲۹	۰/۰۰۱	۱/۰۰	۰/۹۵	۱/۰۰	مطلوب
کارکرد جامعه‌ایمن	۱۵/۱۹	۹	۱/۶۸	۰/۰۴۲	۱/۰۰	۰/۹۴	۰/۹۹	مطلوب
کارکرد نواخواهی و ابداع	۶/۶۶	۳	۲/۲۲	۰/۰۲۹	۱/۰۰	۰/۹۶	۰/۹۹	مطلوب
کارکرد مشارکتی	۸/۹۷	۴	۲/۲۴	۰/۰۶۱	۰/۹۹	۰/۹۱	۰/۹۹	مطلوب
کارکرد اقتصادی	۷/۶۹	۳	۲/۵۶	۰/۰۸۵	۱/۰۰	۰/۹۷	۰/۹۹	مطلوب
کارکرد اخلاقی	۱۱/۵۹	۶	۱/۹۳	۰/۰۵۰	۱/۰۰	۰/۹۲	۰/۹۹	مطلوب
کارکرد تفکر انتقادی	۷/۶۷	۳	۲/۵۵	۰/۰۹۶	۱/۰۰	۰/۹۸	۰/۹۹	مطلوب
کارکرد آگاهی بخشی	۴/۷۹	۲	۲/۳۹	۰/۰۸۹	۱/۰۰	۰/۹۷	۰/۹۹	مطلوب

همان‌گونه که در جدول ۳ ملاحظه می‌شود، در کلیه ابعاد کارکردهای دانشگاه در ارتقای امنیت جامعه‌ای برازش به‌صورت مطلوب محاسبه شده است. همچنین علیرغم آنکه شاخص‌های دو برای همه ابعاد معنی‌دار شده است. χ^2 دو تقسیم بر درجه آزادی کمتر از ۳، تقریب ریشه میانگین مجذورات خطا کمتر از ۰/۱، نیکویی برازش انطباقی بالاتر از ۰/۹ و نهایتاً شاخص برازش مقایسه‌ای بالاتر از ۰/۹، تماماً حاکی از برازش مناسب الگوهای اندازه‌گیری ابعاد ده‌گانه کارکردهای دانشگاه در امنیت جامعه هستند. در گام بعد و در پاسخ به سؤال دوم پژوهش یک‌بار دیگر تحلیل عاملی تأییدی برای متغیر کارکردهای دانشگاه در ارتقای امنیت جامعه‌ای به‌صورت کلی و بدون تفکیک ابعاد انجام شد که جدول شماره ۴ همراه با فهرست نشانگان هر بعد، نتایج این تحلیل را تشریح کرده است.

جدول ۴. ابعاد و نشانگرهای شناسایی شده برای کارکردهای دانشگاه در ارتقای امنیت جامعه و نتایج تحلیل عاملی دوم

ابعاد	B	t	نشانگرها	B	T
کارکرد تربیت شهروندی	۰/۸۲	۱۵/۸۹	پرورش انسان‌های حساس نسبت به مخاطرات اجتماعی	۰/۷۲	۱۵/۲۲
			احیاء و تقویت مضامین دینی و مکارم ایرانی	۰/۷۹	۱۷/۵۱
			تهدیب درونی و ارتقای وجدان انسانی	۰/۷۴	۱۶/۰۱
			تربیت انسان‌های متعهد به هنجارهای اجتماعی	۰/۷۹	۱۷/۴۹
			احیای حس التزام به قانون	۰/۷۵	۱۴/۹۷
			تربیت شهروند اجتماعی	۰/۸۹	۱۷/۵۹
			تربیت انسان‌های مسئولیت‌پذیر و آشنا با نظامات شهروندی روزآمد	۰/۸۳	۱۶/۶۹
			تحول و ارتقای فکری انسان‌ها با هدف کارگروهي	۰/۸۹	۱۵/۵۹
			تربیت جامعه‌ای افراد	۰/۸۸	۱۰/۱۵
			رفع شکاف فرساینده بین دو عنصر تعهد و تخصص	۰/۷۹	۱۴/۹۷
			تربیت تحصیل کردگانی ثمربخش، نوآور و خلاق	۰/۸۳	۱۷/۵۹
			ارتقای حس اشتغال‌پذیری در سطوح گوناگون و اجتناب از مسئولیت‌گریزی	۰/۸۶	۱۷/۱۸
			شناسایی و پرورش نخبگان فکری	۰/۷۹	۱۴/۶۳
			دوستی و برقراری پیوندهای انسانی	۰/۸۷	۱۸/۱۸
			سرمایه‌گذاری نرم از طریق تربیت انسان‌هایی جدی و پارسا	۰/۸۸	۱۴/۶۵

ابعاد	B	t	نشانه‌ها	B	T
کارکرد جامعه ایمن	۰/۷۹	۱۴/۶۸	ارتقای حساسیت عمومی در جامعه	۰/۷۹	۱۴/۹۷
			ارتقای میزان تحمل و تاب‌آوری دانش‌آموختگان	۰/۷۵	۱۷/۵۹
			ارتقای سازگاری با جامعه و احساس هویت بیشتر در پیوند با مردم جامعه	۰/۸۹	۱۶/۶۹
			ارتقای فهم واقعیت اجتماعی	۰/۸۳	۱۵/۵۹
			ارتقای مسئولیت‌پذیری اجتماعی	۰/۸۹	۱۰/۱۵
			ارتقای سطح نظم اجتماعی	۰/۸۸	۱۳/۹۷
			ارتقای قابلیت همزیستی با دیگران	۰/۷۹	۱۷/۵۹
			ارتقای مشارکت‌پذیری در ابعاد مختلف	۰/۸۳	۱۴/۹۷
			ارتقای سطح رضایتمندی جامعه	۰/۸۶	۱۵/۵۹
			ارتقای سطح و کیفیت زندگی	۰/۷۹	۱۶/۶۹
			نزدیک‌سازی فضای ذهنی دانشجویان	۰/۷۵	۱۵/۵۹
			ایجاد درک و فهم مشترک نسبت به مسائل جامعه	۰/۸۹	۱۰/۱۵
			ارتقای جامعه‌پذیری و مشارکت اجتماعی	۰/۸۳	۱۴/۹۷
			بهبود و انسجام فرایندهای جامعه	۰/۷۲	۱۵/۲۲
			پاسخگویی به نیازهای جامعه	۰/۷۹	۱۷/۵۱
			ایجاد فرصت‌های برابر تحصیلی	۰/۷۴	۱۶/۰۱
			افزایش دسترسی به آموزش عالی و ارتقای رضایتمندی	۰/۷۹	۱۷/۴۹
			ایجاد پرستیژ و ارتقای منزلت اجتماعی	۰/۷۵	۱۴/۹۷
			تولید سرمایه اجتماعی متناسب با نیازهای جامعه	۰/۸۹	۱۴/۵۹
			توسعه نهادهای مدنی و اجتماعی	۰/۸۳	۱۶/۶۹
			یاددهی دگرخواهی	۰/۸۹	۱۵/۵۹
			نظریه‌سازی و تئوری‌پردازی در حوزه امنیت اجتماعی	۰/۸۸	۱۰/۱۵
			کمک به حس خوب زندگی	۰/۷۹	۱۴/۹۷
			گسترش و تقویت ارتباطات	۰/۸۳	۱۷/۵۹
			تشکیل اتحادیه‌ها و کمیته‌های دانشجویی در حوزه امور اجتماعی	۰/۸۶	۱۳/۱۸
			افزایش درک و رضایت از زندگی	۰/۷۹	۱۴/۶۳
			الگوسازی رفتاری	۰/۸۷	۱۸/۱۸

ابعاد	B	t	نشانه‌ها	B	T
کارکرد هنجار گذاری	۰.۸۳	۱۴/۹	هنجارمند کردن، اعتدال و به عبارتی شهروندپروری	۰/۸۸	۱۴/۶۵
			هنجار گذاری در جامعه	۰/۷۹	۱۴/۹۷
			پاسخگو نمودن ساختارهای حکومتی در قبال مطالبات عمومی	۰/۷۳	۱۷/۵۹
			پیگیری قانونمند مطالبات اجتماعی	۰/۸۹	۱۶/۶۹
			ایجاد بستری مناسب جهت نمود مخالفت‌های نهادینه شده و چارچوبمند	۰/۸۳	۱۵/۵۹
			قانونمندی و کاهش قانون گریزی	۰/۸۹	۱۰/۱۵
			ایجاد اعتدال در جامعه و جلوگیری از رادیکال بار آمدن آن‌ها	۰/۸۸	۱۴/۹۷
			سیاست گذاری، هدایت و تعیین چارچوب‌های کلی	۰/۷۹	۱۱/۵۹
			توسعه گرایش کمتر به خشونت و آسیب‌های اجتماعی	۰/۸۶	۱۴/۹۷
			هدایت و رهبری گروه‌های اجتماعی	۰/۸۶	۱۵/۲۲
			افزایش آزادی بیان و توانایی خود ابرازی	۰/۷۵	۱۷/۵۱
کارکرد نوخواهی و ابداع	۰/۸۰	۱۵/۴۲	شکل دهی اجتماعات علمی	۰/۷۹	۱۶/۰۱
			شناسایی و مفهوم سازی تهدیدات سخت و نرم	۰/۷۴	۱۵/۴۹
			ارتقای سطح، رفتار و ارتباطات علمی	۰/۷۴	۱۴/۹۷
			ارتقای بهداشت و سلامت جامعه	۰/۷۵	۱۷/۵۹
			انتشار فناوری‌های امنیت‌زا	۰/۸۹	۱۶/۶۹
			ایجاد روحیه پژوهش و حرکت در مرز دانش	۰/۸۳	۱۵/۵۹
			رصد تحولات آینده	۰/۸۹	۱۰/۱۵
			انجام تحقیقات کاربردی، توسعه‌ای و بنیادی	۰/۸۸	۱۲/۹۷
			تولید علم	۰/۷۵	۱۷/۵۹
			ارتقای سطح تخصصی جامعه	۰/۸۳	۱۷/۱۸

ابعاد	B	t	نشانه‌ها	B	T
کارکرد مشارکتی	۰/۸۵	۱۳/۰۶	ایجاد کرسی‌های نظریه‌پردازی در حوزه سیاست و فضای سیاسی حاکم	۰/۸۶	۱۴/۶۳
			تشکیل اتحادیه‌ها و کمیته‌های دانشجویی در حوزه امور سیاسی	۰/۷۹	۱۰/۱۸
			توسعه مشارکت سیاسی در جامعه	۰/۸۷	۱۴/۶۵
			ارتقای فهم و آگاهی سیاسی	۰/۸۸	۱۴/۹۷
کارکرد اخلاقی	۰/۷۵	۱۴/۹۹	ایجاد نوعی متانت، وقار و خویشن‌داری	۰/۷۸	۱۷/۵۹
			ارتقای اخلاق کار	۰/۷۲	۱۶/۶۹
			ارتقای روابط اخلاقی در کلیات جامعه	۰/۷۹	۱۵/۵۹
			ایجاد حس مفید بودن و خودشکوفایی	۰/۷۴	۱۰/۱۵
			پیاده‌سازی تربیت اخلاقی مبنی بر سیاست‌های نظام آموزشی	۰/۷۳	۱۴/۹۷
کارکرد اقتصادی	۰/۸۲	۱۵/۰۹	ارتقای توان تولید و اقتصاد کشور	۰/۷۵	۱۷/۵۹
			ارتقای مهارت‌ها و توانمندسازی دانش‌آموختگان	۰/۸۹	۱۴/۹۷
			تربیت دانش‌آموختگان کارآفرین	۰/۸۳	۱۷/۵۸
			توسعه فنون مولد کار	۰/۸۴	۱۰/۲۲
کارکرد فرهنگ مسئولیت‌پذیری	۰/۸۳	۱۵/۸۹	فرهنگ‌سازی در سطوح مختلف	۰/۸۸	۱۷/۵۱
			افزایش امید به آینده	۰/۷۷	۱۶/۰۱
			ارتقای آگاهی تاریخی و سرمایه فرهنگی	۰/۸۳	۱۷/۴۹
			ارتقای رضایت درونی	۰/۸۶	۱۵/۲۲
			انسجام و ارتقای فرهنگی جامعه	۰/۷۵	۱۷/۵۱
			همسان‌سازی فرهنگی	۰/۸۷	۱۶/۰۱
			تقویت گرایش به سرزمین و هویت ملی	۰/۸۸	۱۱/۴۹
کارکرد تفکر انتقادی	۰/۸۰	۱۶/۲۱	پرورش ذهنیت انتقادی مسئولانه نسبت به جامعه	۰/۷۹	۱۴/۹۷
			آموزش اندیشیدن انتقادی	۰/۷۵	۱۷/۵۹
			تقویت قدرت تحلیل و انتقاد دانشجویان	۰/۸۶	۱۶/۶۹
			انتقاد و ارزیابی حکومت	۰/۸۳	۱۵/۵۹

ابعاد	B	t	نشاندگرها	B	T
کارکرد آگاهی بخشی	۰/۸۴	۱۳/۹	افزایش سطح آگاهی جامعه	۰/۸۸	۱۰/۱۵
			ارتقای بصیرت (توانایی تشخیص و تحلیل دقیق)	۰/۸۷	۱۳/۹۷
			افزایش افق دید	۰/۷۹	۱۷/۵۹

همان گونه که در جدول ۴ ملاحظه می شود، مقادیر پارامتر استاندارد (β) توان بالای ابعاد را در اندازه گیری متغیر کارکرد دانشگاه در ارتقای امنیت جامعه‌ای و همچنین توان بالای هرکدام از نشاندگرها در اندازه گیری هر یک از ابعاد را نشان می دهد. علاوه بر آن، مقادیر t بزرگتر از ۲، حاکی از معناداری آنها است. برای این تحلیل نیز شاخص های نیکویی برازش به ترتیب ذکر شده در جدول ۵ محاسبه شده است. همان گونه که در این جدول گزارش شده است، علیرغم آنکه شاخص χ^2 دو برابر ۲۹۴۱ معنادار شده است. شاخص نسبت χ^2 دو بر درجه آزادی برابر با ۲/۵۰ و کمتر از ۳، تقریب ریشه میانگین مجذورات خطا برابر با ۰/۰۷۶ و کمتر از ۱/۰، شاخص نیکویی برازش برابر با ۰/۹۵ و بالاتر از ۰/۹، شاخص تعدیل شده نیکویی برازش برابر با ۰/۹۶ و بالاتر از ۰/۹ و نهایتاً شاخص برازش مقایسه‌ای برابر با ۰/۹۸ و بالاتر از ۰/۹، تماماً حاکی از برازش مناسب الگوی کارکردهای دانشگاه در ارتقای امنیت جامعه‌ای با داده‌های گردآوری شده دارد.

جدول ۵. شاخص های نیکویی برازش کارکردهای دانشگاه در امنیت جامعه‌ای

نحوه برازش	GFI	AGFI	CFI	RMSEA	X2	df	X2/df
مطلوب	۰/۹۵	۰/۹۶	۰/۹۸	۰/۰۷۶	۲۹۴۱/۰۰	۹۰	۲/۵۰

$$p \leq 05/0$$

نتیجه گیری

یافته‌های پژوهش حاضر از این منظر بسیار اهمیت دارد که اولاً از یکسو به تأثیر کارکردهای دانشگاه‌ها در ارتقای امنیت جامعه‌ای جمهوری اسلامی ایران تأکید کرده است و از سوی دیگر سیاهه‌ای ارزشمند از کارکردها دانشگاه را در قالب ۱۰ بعد و ۹۱ نشاندگر معرفی کرده است. با توجه به اینکه این ابعاد و نشاندگرها برازش خوبی با داده‌ها داشته‌اند، بنابراین می توان این فهرست را به عنوان الگوی ارتقای کارآمدی دانشگاه در امنیت جامعه‌ای ج.ا.ا. پیشنهاد نمود. همچنین این فهرست می تواند به عنوان ابزاری برای ارزیابی این کارکردها در دانشگاه‌ها مورد استفاده پژوهشگران قرار بگیرد.

در مجموع دانشگاه به عنوان یک نهاد اجتماعی و به مثابه یک گروه مرجع، از طریق ایجاد شبکه ارتباطی با جامعه و ترویج مؤلفه‌های امنیت ساز در ابعاد ده گانه به دست آمده در این پژوهش امنیت می تواند با تولید و ترویج نظامی پایدار و ارتقای مسئولیت پذیری اجتماعی در جامعه زمینه تحقق امنیت جامعه‌ای را به صورت پایدار و ماندگار فراهم نمایند.

پیشنهادهای:

۱. کاهش شکاف بین عناصر فرآیند آموزش (محتوا، روش، فضا و رسانه‌های آموزشی) با فرهنگ ایرانی - اسلامی حاکم بر کشور، به‌منظور تأثیرگذاری بیشتر دانشگاه‌ها در امنیت جامعه.
۲. جهت‌دهی پژوهش‌های دانشگاهی در راستای نیازهای جامعه و پیشگیری از آفات و انحرافات این عرصه مانند سرقت علمی-کارهای موازی و... .
۳. شکل‌دهی و گسترش تشکلهای دانشجویی و جهت‌دهی به فعالیت‌های آنان در راستای تربیت اخلاقی و ارتقای مسئولیت‌پذیری، مشارکت‌پذیری و حساسیت عمومی دانشجویان و هنجار سازی برای جامعه.

منابع:

- ابرقویی، علی، (۱۳۸۷) «مقدمه‌ای بر دانشگاه تمدن ساز اسلامی بایسته‌های نظری»، تهران، دفتر برنامه‌ریزی مطالعات اجتماعی فرهنگی.
- اسلامی، علیرضا، (۱۳۸۹). «نظریه امنیت امام خمینی (ره) با رویکرد ملی، رساله دکتری جهت رشته امنیت ملی، دانشکده امنیت، دانشگاه علوم استراتژیک، تهران.
- آزاد ارمکی، تقی، (۱۳۹۶)، «دانشگاه و چالش‌های جامعه ایرانی»، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
- باقری، اصغر و موسی کریماف (۱۳۹۲)، «تحلیل نقادانه از روند تاریخی آموزش عالی در ایران». جامعه‌پژوهی فرهنگی، سال چهارم، ش ۱ (بهار).
- بیرن باثوم، رابرت، (۱۳۸۲)، «دانشگاه‌ها چگونه کار می‌کنند»، ترجمه حمیدرضا آراسته، تهران، موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی.
- آقابخشی، حبیب و افشاری راد، مینو (۱۳۷۹). «مددکاری جامعه‌ای و ارتقای مشارکت مردم»، فصلنامه مددکاری اجتماعی، شماره ۳، ص ۵۳-۲۹.
- ام کینگ، باتریشا، جی مایه‌یو، ماتیو، مک الروی، مولی و... (۱۳۹۷)، «مسئولیت اخلاقی دانشگاه»، ترجمه متین و بحیرایی، تهران، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- پناهی، مریم و غیائی ندوشن، سعید (۱۳۹۶)، «تحلیل پیامدها و چالش‌های استقلال دانشگاهی»، مجموعه چکیده مقالات همایش ملی استقلال دانشگاه؛ چالش‌ها و راهبردها، دانشگاه علامه طباطبائی.
- سردارنیا، خلیل‌الله، (۱۳۹۶)، «واکاوی انتقادی نظام آموزش عالی با تمرکز بر امنیت ملی ایران، فصلنامه مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، سال بیست و یکم، شماره دوم.
- خورسندی طاسکوه، علی (۱۳۹۶) «گفتمان میان‌رشته‌ای دانش؛ خط‌مشی‌هایی برای عمل در آموزش عالی»، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
- سروگل پور، تقی (۱۳۹۵). «نقش نهادهای آموزشی (دانشگاه و مدارس) در ایجاد و گسترش امنیت اجتماعی»، فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای روانشناسی و علوم تربیتی، تابستان، شماره ۲.
- سوره، فرشاد و پیری سازمانلو، اژدر، (۱۳۹۵)، «نقش آموزش عالی در شکل‌گیری راهبرد امنیت ملی»، همایش توسعه آموزش عالی و گفتمان امنیت، تهران، دانشگاه تهران
- درک کی بوک و دیگران (۱۳۹۶)، «مسئولیت اجتماعی دانشگاه رسالت دانشگاه در جهان پیچیده امروز»، ترجمه آرمن امیر و علی پاپلی یزدی و مریم عالم زاده، تهران، موسسه مطالعات اجتماعی فرهنگی.
- روی، پل، (۱۳۸۲)، «معمای امنیت اجتماعی»، ترجمه منیژه نویدنیا، تهران: فصلنامه پژوهشکده مطالعات راهبردی، سال ششم، شماره سوم.

- زین‌آبادی، حسن‌رضا و محمودی، زینب (۱۳۹۵)، «نقش مدیران در ایجاد و توسعه تسهیم دانش در مدیران ابتدایی»، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، سال چهاردهم، شماره ۵۷.
- ذوالفقارزاده، محمد مهدی و سعدآبادی، علی‌اصغر (۱۳۹۳). «بازتعریف کارکرد اصلی دانشگاه در جامعه بر اساس آرمان‌های اسلامی در اندیشه امام خمینی (ره)»، مطالعات راهبردی بسیج، زمستان، شماره ۶۵. ص ۸۹-۶۷.
- صالحی امیری، سید رضا، کاووسی، اسماعیل (۱۳۹۱)، «فرهنگ و مدیریت سازمان‌های فرهنگی»، تهران: مجمع تشخیص مصلحت نظام، مرکز تحقیقات استراتژیک، چاپ دوم.
- طلوع، ابوالقاسم (۱۳۷۹)، «فرار مغزها، جذب مغزها، گردش مغزها»، مرکز تحقیقات علمی کشور.
- علاقه‌بند، علی، (۱۳۶۳). «جامعه‌شناسی آموزش و پرورش»، تهران، کتابخانه فروردین.
- فکوهی، ناصر، (۱۳۷۵). «جامعه مدنی و جوانان»: نشر قطره،
- فراستخواه، مسعود، (۱۳۸۸)، «سرگذشت و سوانح دانشگاه در ایران»، تهران، رسا.
- فراستخواه، مسعود، اصغرزاده، نسرين (۱۳۹۷)، «تاریخ دانشگاه در ایران»، تهران، پژوهشکده مطالعات اجتماعی-فرهنگی
- قائدی، یحیی، (۱۳۸۵) تربیت شهروند آینده، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، شماره ۱۷، ص ۸۴-۱۱۰.
- قدیمی، اکرم، (۱۳۸۳). «دانشگاه و توسعه سیاسی و اجتماعی»، دائرةالمعارف آموزش عالی، جلد اول، تهران، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، بنیاد دانش‌نامه‌نگاری.
- قورچیان، نادر علی و افتخارزاده، فرهاد (۱۳۸۵)، ارائه مدلی جهت تربیت شهروند حرفه‌ای در نظام آموزش عالی کشور در هزاره سوم، مجله علمی و پژوهشی اقتصاد و مدیریت، شماره ۷۰، ص ۶۷-۸۰.
- کرمی، مرتضی و فرح‌بخش، کیومرث، (۱۳۹۴)، «بررسی مؤلفه‌های اساسی مؤثر بر افزایش امنیت اجتماعی از دیدگاه نخبگان حوزه امنیت»، پژوهش‌های حفاظتی و امنیتی، شماره ۱۳.
- کیویستو، پیتز، (۱۳۷۸). «اندیشه‌های بنیادی در جامعه‌شناسی»، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، نی.
- ماحوزی، رضا (۱۳۹۶)، «دانشگاه تأملات نظری و تجربه ایرانی» تهران، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- معیدفر، سعید (۱۳۹۵). «سخنرانی بررسی انتقادی ساختار و جایگاه اجتماعی دانشگاه در ایران»، تهران، انجمن جامعه‌شناسی ایران
- نویدنیا، منیر، (۱۳۸۵)، «تأملی نظری در امنیت اجتماعی؛ با تأکید بر گونه‌های امنیت» فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره ۳۱۰
- نصری، قدیر، (۱۳۸۶). «مطالعات جامعه و امنیت»، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- نصری، قدیر، (۱۳۹۲)، «امنیت جامعه‌ای به مثابه هسته حیاتی امنیت ملی پایدار»، تهران، فصلنامه امنیت پژوهی، سال دوازدهم، شماره ۴۳.
- هاوونگی، حسین، (۱۳۹۴). «نقش آموزش و پرورش در توسعه امنیت اجتماعی»، تهران، چهارمین کنفرانس الگوی

اسلامی ایرانی پیشرفت؛ آینده، حال، پیشرفت ایران؛

- یمنی دوزی سرخابی، محمد (۱۳۸۲)؛ «برنامه‌ریزی توسعه دانشگاهی (نظریه‌ها و تجربه‌ها)»، تهران، دانشگاه شهید بهشتی.

- Bernheim, C. Trumann & Marilenad S. Chau (2005). "**Challenges of the Universities in the Knowledge Society**". UNESCO Forum on Regional Scientific Community. Paris: December
- Bergquist, W. H. & Pawlak, K. (2008). **Engaging the six cultures of the academy: revised and expanded edition of The four cultures of the academy** (2nd ed.). San Francisco: Jossey-Bass.
- Flick, Brown & Williamson, k. (2005), **Social Capital in Engineering Education, Frontiers in Education**, FIE apos,05, Proceedings 35th Annuai conference, 19-22 Oct.
- Kerrey, Bob. (2007). **Higher Education and National Security**. Forum for the Future of Higher Education, Cambridge, Mass.
- Markova, I. (2008), **Dialogical Perspective of social representation**, In: Sugiman T. K. Gergen. W. Wagner, et al. (eds) *Meaning in Action: Constructions, Narratives and Representations*, Tokyo, Japan: Springer, pp. 253-270.
- Nye, J. (2005). **Soft power and higher education**. In *Forum for the Future of Higher Education* (Archives) (pp. 11-14).
- Patarroyo, L. M. M. & Hoyos, C. U. (2018). **The Role of University Extension Programmes in the Promotion of Pre-K Teachers' Personal and Professional Transformation: A Reflection**. *Íkala*, 23(1), 161-176.